

BANKY A ICH PRODUKTY

Hodina 4

Ozrejenie témy

ÚVOD

Banky sú tepnami a peniaze krvou trhovej ekonomiky. S bankou sa žiaci môžu stretnúť hneď, ako im rodičia zriadia detský účet v banke, následne v 18 rokoch, keď si budú zriaďovať svoj vlastný účet. Banka ponúka viacero produktov, poskytuje úvery, finančné a investičné poradenstvo, zmenu zahraničných peňazí či dokonca poistenie. Je dobré vedieť, že v banke sú peniaze zabezpečené do výšky 100 000 eur, neznamená to však, že nám banka vždy ponúka to, čo je pre nás najlepšie. V tejto kapitole si vysvetlíme, ako funguje banka, aké sú jej hlavné funkcie a ukážeme si niektoré jej produkty.

DEFINÍCIA BANKY

Zjednodušená definícia **banky** je, že ide o finančnú inštitúciu, ktorá prijíma **vklady** svojich klientov (fyzických osôb a organizácií), ktoré poskytuje iným klientom vo forme **úverov**. Na Slovensku sú všetky tieto banky komerčné (súkromné). Na ich činnosť a podnikanie dohliada Národná banka Slovenska, ktorá tiež vydáva bankové licencie. Môžu tu podnikáť aj banky iných štátov Európskej únie na základe bankovej licencie, ktorú získali za obdobných podmienok v inej krajine EÚ.

KOMERČNÉ A CENTRÁLNE BANKY

Komerčné banky sú banky vytvorené ako akciové spoločnosti s cieľom dosahovať zisk. Jedná sa o banky, v ktorých máme vedené účty. Vlastníkmi týchto bánk sú zväčša investičné skupiny.

Centrálne banky sú banky štátov. Tieto banky sú zväčša zodpovedné za vydávanie peňazí, dohľadom nad finančným trhom a monetárnu politiku. Viac o centrálnych bankách sa dočítate v kapitole 9.3 bankový systém.

VKLADOVÉ BANKOVÉ PRODUKTY

Medzi **vkladové bankové produkty** môžeme zaradiť osobné účty, sporiace účty, termínované vklady či stavebné sporenie. Vklady do týchto produktov sú chránené Fondom na ochranu vkladov v plnej výške do maximálnej výšky vkladu **100 000 eur** na klienta – fyzickú osobu.

Osobný účet je základným účtom, ktorý nám slúži na bežné a pravidelné prijímanie a odosielanie peňazí. Môžeme si naň nechať poslať výplatu, platiť bežné výdavky na bývanie, energie, poistenie atď. Peniaze na tento účet môžeme prevádzať i cez **elektronické bankovníctvo** (prístup na bankový účet cez internet – mobil banking, internet banking) bezhotovostne – teda z účtu na účet, prípadne si naň môžeme vložiť i hotovosť v pobočke banky.

Banky k osobnému účtu zvyčajne poskytujú aj debetnú platobnú kartu, ktorá slúži na bezhotovostné platenie v obchodoch za nákupy, ale napríklad aj na výber hotovosti z bankomatu. Debetná karta tak zabezpečuje prístup k osobnému účtu a prostredníctvom nej sa vykonávajú operácie s bankovým účtom. Vlastný osobný účet môžu mať aj vaši žiaci, musí im ho však zriadiť rodič či iný zákonný zástupca.

Sporiaci účet slúži najmä na odkladanie peňazí na sporenie, poskytuje aj nejaké zhodnotenie v podobe úroku, teda peňažnej odmeny za to, že sme si nechali uložiť peniaze v banke. Vďaka sporiacemu účtu môžeme mať peniaze určené na špecifický účel uložené oddelene od peňazí na osobnom účte, vďaka čomu ich neminieme. Rozdielom oproti osobnému účtu je, že poskytuje mierne vyššie úročenie zostatkov, avšak zo sporiaceho účtu sa nedajú robiť bežné a pravidelné bankové operácie.

Termínovaný vklad je podobne ako sporiaci účet určený na sporenie voľných finančných prostriedkov klienta, pričom z vkladu je vyplácaný vyšší úrok ako na sporiacom účte. Z termínovaného vkladu však nie je možné uskutočňovať bežné platby či úhrady a má presne stanovenú dobu viazanosti – môže byť zriadený napríklad na 6 mesiacov, 12 mesiacov, 24 mesiacov, 36 mesiacov a podobne. Vyberať peniaze z tohto účtu je možné až po ukončení doby, na ktorú bol takýto vklad zriadený. V prípade predčasného výberu zvykne banka uplatňovať pokuty, prípadne klientovi nevyplatí žiaden úrok z vkladu.

Stavebné sporenie je produktom špecializovaných bánk, stavebných sporiteľní, ktorý slúži hlavne na sporenie na bývanie a na poskytovanie pôžičiek na bývanie – stavebných úverov. V rámci stavebného sporenia je teda možné vkladať finančné prostriedky a získať určitý úrok z vkladu, podobne ako pri sporiacom účte alebo termínovanom vklade. Zároveň je však po určitom čase a splnení určitých podmienok možné získať aj pôžičku na bývanie, napríklad stavebný medziúver alebo stavebný úver. V minulosti poskytoval štát na stavebnom sporení výhodnú štátnu prémii. Dnes však už tieto produkty nie sú pre klientov výhodné.

PLATOBNÉ KARTY

Okrem vkladových produktov žiaci určite spomenú aj platobné karty s ďalším rozdelením na debetné karty a kreditné karty. Sú to karty z plastu, prípadne v digitálnej (virtuálnej) podobe, ktoré slúžia na vykonávanie bezkontaktných bezhotovostných platieb a online platieb. **Debetnými platobnými kartami** možno využívať peniaze na

osobnom účte na platby v obchodoch či výbery peňazí z bankomatu. Ak peniaze na účte nemáte, kartou nezaplatíte.

Pri platení **kreditnou platobnou kartou** čerpá klient úver poskytnutý bankou do vopred stanovenej výšky (limitu). Kreditná karta má tak charakter úverového produktu, pričom nemusíme vyčerpať celý úver hneď, ale môžeme priebežne používať cudzie peniaze a následne ich splatiť. Ak stihneme celú vyčerpanú čiastku vrátiť v určitom čase nazývanom **bezúročné obdobie**, nemusíme zaplatiť žiadny úrok. Celý mesiac môžete platiť nákupy a peniaze vrátiť, až keď vám nabehne výplata. Ak však nebudete mať dosť peňazí na splatenie dlhu v bezúročnom období, z rozdielu budete platiť veľmi vysoké úroky, s čím banky počítajú a preto takýto produkt ponúkajú.

ÚVEROVÉ BANKOVÉ PRODUKTY

Úverové produkty využívame v prípade, že si potrebujeme na nejaký účel požičať peniaze, pričom sa zaviazeme, že požičanú sumu (**istina**) vrátime späť aj s poplatkom navyše (**úrok**), aby sme banku kompenzovali za ochotu riskovať a požičať nám. Ak si požičiavame na nákup aktív, tzn. vecí, ktoré nám budú generovať príjem, tak sa dá povedať, že ide o „dobrý dlh“. Ak však za úver nakúpime pasíva, teda veci, ktoré nám generujú výdavky, nejedná sa o dobrý dlh a preto treba byť v tomto prípade obzvlášť opatrný (viac sa dočítate v kapitole „Ako začať zarábať“ – 5. ročník).

Hypotekárny úver (úver na bývanie) je pôžička banky s jasne stanoveným účelom, ktorým je kúpa nehnuteľnosti. Má najvýhodnejšiu úrokovú sadzbu a najdlhšiu splatnosť, pretože je zabezpečený nehnuteľnosťou. Zabezpečenie znamená, že banke ručíme nehnuteľnosťou v prípade, že nebudeme úver splácať. Banka tak v prípade porušenia splátkového kalendára môže pristúpiť k odpredaju našej nehnuteľnosti a vyplateniu zvyšnej časti úveru z hodnoty predanej nehnuteľnosti. Tieto úvery sa môžu splácať aj 30 rokov.

Spotrebné úvery sú pôžičky určené na kúpu nejakej konkrétnej hnutelnej veci, napríklad kúpu práčky, chladničky, motorky, ale dá sa napríklad využiť aj na kúpu dovolenky či financovanie bývania. Oproti hypotekárnym úverom majú vyššiu úrokovú sadzbu a kratšiu dobu splatnosti. Úver nie je zabezpečený, preto má banka vyššie riziko nesplatenia a úver je drahší.

Kontokorentný úver predstavuje limit, ktorý banka klientovi nastaví na jeho osobnom účte, tzv. **povolené prečerpanie**. Tieto prostriedky z určeného limitu môže klient čerpať, pokiaľ nemá na svojom účte dostatok vlastných peňazí, napríklad na zaplatenie nejakej pravidelnej platby. Výhodou tohto typu pôžičky je, že sa peniaze z limitu dajú čerpať opakovane; aj keď už klient predtým tento úver čerpal a splatil ho, má ho kedykoľvek zasa k dispozícii. Nevýhodou je úroková sadzba, ktorá je veľmi vysoká.

ÚVOD

Aktivita č. 1

Na čo slúžili prvé banky?

Na úschovu cenností (zlato, šperky)

S rozvojom peňazí banky začali:

Prijímať

vklady

Poskytovať

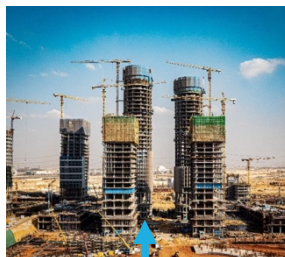
úvery

Na obrázku je jedna z najstarších bánk na svete. Je to:

Bank of England

Ako súvisia tieto obrázky s bankami?

(Diskutujte)

Vysvetlenie: Na úvod pustíte žiakom video a diskutujete o podstate bánk v našom živote a v ekonomike.

Na prvom obrázku sa nachádza Bank of England, jedná sa o jednu z prvých bánk na svete. Dôležité je ale upozorniť, že Bank of England je centrálna banka Spojeného kráľovstva a neposkytuje preto služby občanom. Určite túto informáciu žiakom spomeňte, aby vedeli, že existuje aj niečo ako centrálna banka.

Prvé banky slúžili najmä na úschovu cenností. S rozvojom peňazí banky začali prijímať vklady a poskytovať úvery, dodnes je to ich hlavná ekonomická činnosť.

Spodné obrázky nám ilustrujú, že banky sú naozaj tepnami trhovej ekonomiky pretože zabezpečujú prostredníctvom úverov financovanie všemožných projektov od výstavby obytných budov až po továrne na autá.

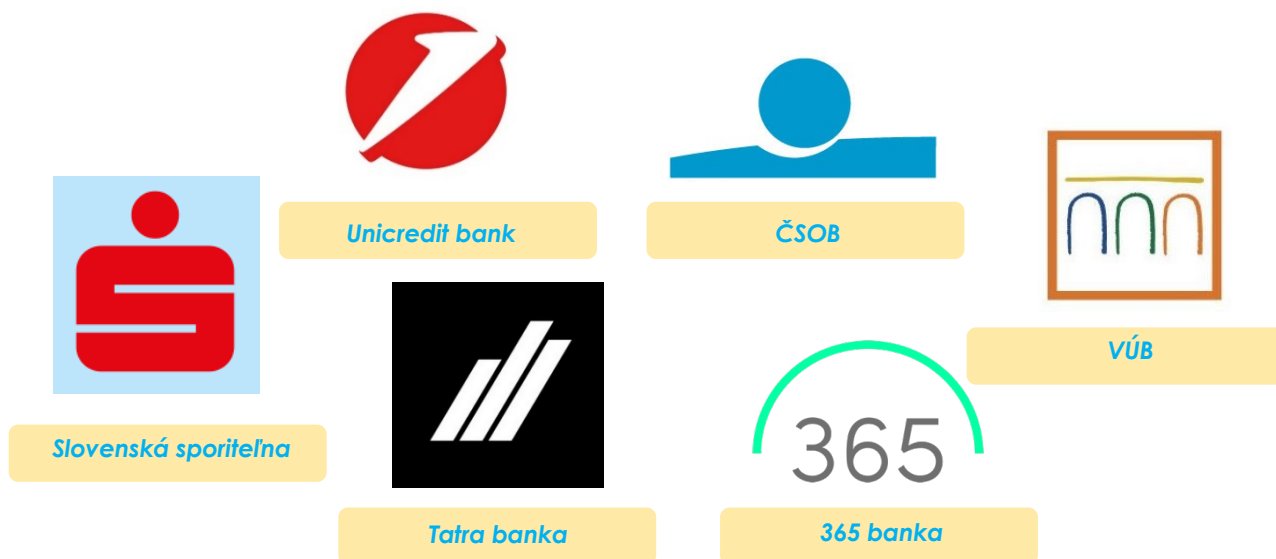

BANKY NA SLOVENSKU

Aktivita č. 2

V tejto aktivite sú logá najväčších bánk na Slovensku. Napíš k ich logám názov.

Vysvetlenie: Cieľom tejto aktivity je oboznámiť žiakov so základnými produktmi, ktoré raz pravdepodobne budú v banke využívať. Na začiatok ich naučíme, aké banky na Slovensku vôbec máme. Diskutujeme so žiakmi, či poznajú zobrazené logá a pomôžeme im správne priradiť tie, s ktorými sa ešte nestretli.

CUDZIE MENY

Aktivita č. 3

V nasledujúcej tabuľke sú uvedené menové kurzy vybraných bánk. V ktorej z nich by si za 1 euro dostal najviac dolárov? Tvojou úlohou je teda zistiť, ktorá banka v zozname ponúka najvýhodnejší kurz.

Vysvetlenie: Pred tým, ako necháme žiakov vypracovať úlohu, je opäť potrebné vysvetliť, čo kurzový lístok je a na čo sa dá v živote využiť. Banky totiž **obchodujú aj s cudzími menami**, teda napríklad ponúkajú výmenu našej domácej meny euro napríklad za americké doláre, britskú libru, české koruny atď., prípadne vymieňajú rôzne zahraničné meny za domácu menu euro. Spýtajte sa žiakov, akou menou platili na dovolenke v Česku (koruna).

Devízy sú cudzie meny, ktoré sú v **bezhotovostnej** forme, teda na účtoch. Devíza predaj označuje kurz, za ktorý nám banka predá cudziu menu. Použije sa napríklad pri nákupe tovaru z Amazonu, ak prevádzame peniaze z účtu v eurách na americké doláre. Zaplatíme teda eurami za americké doláre. Devíza nákup označuje kurz, za ktorý od nás banka nakupuje cudziu menu. Použije sa napríklad, keď na účet prijmeme sumu od známych zo Spojených štátov v amerických dolároch, ktoré banka vzápätí prevedie na eurá. Za naše americké doláre dostaneme od banky eurá.

Valutami označujeme cudzie meny vo forme **hotovosti**. Pojem valuta predaj platí obdobne ako pri predaji devíz bankou. Príkladom použitia kurzu valuta predaj môže byť napríklad naša cesta do Veľkej Británie, keď sa zastavíme v banke a potrebujeme získať britské libry, za ktoré zaplatíme eurami. Kurz valuta nákup platí obdobne, ako pri nákupe valút bankou, čiže keď sa napríklad vrátíme z Českej republiky a chceme si cez banku vymeniť české koruny späť na eurá. Za naše české koruny nám banka zaplatí eurami.

Pri výmenných kurzoch si treba porovnať kurzy jednotlivých bánk, pretože sa výrazne líšia. Stredový kurz je vyhlasovaný Európskou centrálnou bankou, zverejnený je aj na webovom sídle Národnej banky Slovenska www.nbs.sk. Komerčné banky si k tomuto stredovému kurzu zvyknú dávať prírážky, čo im vytvára zisk. Preto by sme mali z pohľadu klienta porovnávať jednotlivé kurzy bánk, keďže každá banka uplatňuje inú prírážku a môžeme na tom výrazne ušetriť alebo prerobiť.

Vždy sa na kurzový lístok pozerajte z pohľadu banky. V tomto prípade banka predáva doláre za eurá.

Banka	Koľko dostaneš dolárov za 1 euro	Ktorú banku si vyberieš?
Všeobecná úverová banka	1,189	☐
Tatra banka	1,181	☐
Slovenská sporiteľňa	1,190	☐
UniCredit Bank	1,181	☐
ČSOB	1,203	☒

Poznámka: v tomto prípade je to predaj, pretože banka nám predáva cudziu menu.

Pozri sa na kurzový lístok Slovenskej sporiteľne a zodpovedaj na nasledujúce otázky:

Kurzový lístok - valuty

platný k 24.08.2022 00:00

Krajina	Kód	Nákup	Predaj
 Švajčiarsko	CHF	1,0071	0,9389
 Česká republika	CZK	25,259	23,904
 Poľsko	PLN	4,9223	4,5258
 USA	USD	1,0341	0,9642
 Veľká Británie	GBP	0,8666	0,8211

Koľko USD dostaneš za 10 € v daný deň?

9,64 €

Aké slovo na kurzovom lístku označuje

Valuta

hotovosť?

BIG MAC INDEX

Aktivita č. 4

Big Mac sa predáva vo väčšine krajín sveta. Ekonómovia preto vytvorili index, podľa ktorého určujeme kúpnu silu cudzej meny voči americkému doláru.

Vysvetlenie: Ekonómovia používajú na meranie ekonomiky množstvo indexov. Big Mac index vytvoril magazín *The Economist* a jeho cieľom je merať kúpnu silu zahraničných mien voči doláru. Prečo Big Mac? McDonald je takmer v každej krajine na svete a Big Mac má rovnaké zloženie všade, preto je dokonalý na meranie kúpnej sily.

Najlepšie sa to dá pochopiť na tomto príklade. V USA stojí Big Mac 5,15 dolárov, v Maďarsku stojí Big Mac 1050 forintov, po prepočte na doláre kurzom (1 USD = 413 HUF) je cena Big Macu 2,49 dolárov. Výsledok nám ukazuje, že cena Big Macu je v Maďarsku pre američanov lacnejšia a teda dolár je výrazne silnejší ako maďarský forint.

Účelom tejto aktivity je žiakom ukázať, že existuje viacero mien, ktorými platíme a že sila kurzu je občas silnejšia a občas slabšia, čo sa im zíde vedieť v budúcnosti, pretože takto budú mať lepšie hospodáriť so svojimi financiami. Ich úlohou nie je nič viac, ako určiť, v ktorej krajine je Big Mac lacnejší a vašou úlohou ako učiteľa je vysvetliť prečo.

Cena: 5,15 USD
Po prepočte: 5,15 USD

1050 HUF
2,49 USD

Prepočítané kurzom:
1 USD = 413 HUF

Kde sa oplatí kúpiť Američanovi Big Mac?

V Maďarsku

BEŽNÝ ÚČET

Aktivita č. 5

Kedysi ľudia nechávali peniaze v banke kvôli úrokom. Dnes už máme peniaze v banke hlavne kvôli pohodlnosti. Označ P - pravdivé a N - nepravdivé tvrdenia o bežnom účte.

1. Bankový účet si môže založiť ktokolvek nad 18 rokov

P | N

Pravda

2. Úroky na bežných účtoch sú väčšinou vysoké

P | N

Úroky na bežných účtoch sú zväčša nulové

3. Z bankomatu peniaze možno vybrať len v určité dni

P | N

Peniaze sú na bežnom účte k dispozícii stále a je možné ich vybrať

4. K bežnému účtu dostane každý platobnú kartu

P | N

Dostane väčšinou zdarma debetnú kartu

5. Na účte môžeme mať maximálne 100 000 €

P | **N**

Suma peňazí na bežnom účte nie je limitovaná

6. Bežný účet dnes slúži hlavne na platenie a úschovu peňazí

P | N

Pravda, uľahčuje nám to každodenné platenie

ÚVERY

Aktivita č. 6

Ak ľuďom chýbajú peniaze, idú si ich požičať od banky. Banky peniaze veľmi radi požičajú, ale budú ich chcieť späť aj s úrokom navyše.

Tvojou úlohou bude priradiť sumu, ktorú musíš zaplatiť banke na úrokoch za to, že ti požičala peniaze. Máš k dispozícii pomôcku, ale pozor! Niektoré čísla sú falošné.

Vysvetlenie: Žiaci majú za úlohu priradiť koľko zaplatia na úrokoch za službu, že si od banky požičajú peniaze. Ide len o približné sumy, prispôbené na tento príklad, ale majú určitú vypovedaciu hodnotu. Cieľom je, aby si žiaci uvedomili, že požičané peniaze nie sú zadarmo a banke treba vrátiť viac, ako sme si požičali. Koľko už závisí od toho, akú sumu sme si požičali.

Auto | 25 000 €

6500 €

Dom | 250 000 €

130 000 €

Televízor | 1 500 €

390 €

Smartfón | 1 000 €

250 €

Pomôcka

6 500 € | 80 € | 390 € | 15 €
250 € | 130 000 € | 800 000 €

Uvedené čísla sú len ilustračné . Vychádzajú z trhových úrokových sadzieb a maximálnej doby splatnosti podľa typu úveru.

HRA NA BANKU

Aktivita č. 7

Zahrajte sa na banku. Rozdeľte si medzi sebou úlohy. Môžete hrať ako trieda, ale aj v skupinách. V triede budú aspoň 2 bankári, ostatní budú vkladatelia a dlžníci. Každá rola má svoj cieľ, súťažíte medzi sebou.

DLŽNÍK

Tí, ktorí nedostanú peniaze od učiteľa, sú automaticky dlžníci. Tvojou úlohou bude požičať si z banky peniaze od 100 € do 1 000 €. Za požičané peniaze si musíš kúpiť veci uvedené v tomto rámečku. Vyhráva ten, kto kúpi všetko a zaplatí najmenej na úrokoch. Dajte si krížik k veciam, ktoré kúpite.

Koľko som si požičal:

Koľko zaplatím bankárovi na úrokoch:

10 kníh za 100 €

mobil za 300 €

Bicykel za 500 €

VKLADATEĽ

Učiteľ rozdá medzi vybraných žiakov fiktívne peniaze tak, aby mali všetci rovnako. Ak si vkladateľ, tak súperíš s ostatnými vkladateľmi o to, kto získa najviac na úrokoch.

Koľko som vložil:

Koľko dostanem na úrokoch:

BANKÁR

Nakresli si 2 stĺpce, v jednom budeš evidovať vklady a v druhom úvery. Bankár si určí ceny, za ktoré bude poskytovať úvery. Bankár môže požičať len toľko peňazí, koľko vyzbiera na vkladoch. Bankári medzi sebou súperia, kto zarobí viac. **Svoj zisk vyrátajú takto = úroky z úverov – úroky z vkladov**

Úroky z vkladov:

Úroky z úverov:

Zisk:

Miesto pre výpočty:

VEDELI STE, ŽE?

Keby všetci klienti banky chceli vybrať svoje peniaze, banka nebude schopná vyplatiť ich všetkým klientom, pretože ich už požičala na úveroch alebo investovala.

Vysvetlenie: V tejto aktivite sa žiaci zahrajú na banku a vyskúšajú si, ako funguje. Určite v triede 2-5 **bankárov** podľa veľkosti triedy. Zvyšok triedy rozdeľte presne na polovicu medzi **dlžníkov** a **vkladateľov**.

Vkladateľom rozdajte fiktívne peniaze. (Použite ľubovoľné vami vytvorené jednoduché peniaze alebo ich vytlačte z internetu, prípadne rozdajte nami poskytnuté bankovky). Pre zjednodušenie použite len násobky 100 €. Rozdajte všetkým rovnako, maximálne 1 000 €. Vkladatelia budú mať za úlohu vkladať peniaze do banky a získať čo najväčší výnos. O tom, koľko dostanú na úrokoch, rozhodujú bankári. Vkladatelia budú chcieť vložiť hotovosť tam, kde im poskytnú najlepší úrok. Vyhráva ten, kto získa najviac na úrokoch.

Dlžníci budú mať za úlohu požičať si peniaze od banky za čo najmenší úrok, pričom za ne musia nakúpiť 3 veci: 10 kníh, mobil a bicykel. Vyhráva ten, kto zaplatí najmenej na úrokoch.

Bankári budú prijímať vklady a poskytovať úvery. Každý bankár dostane počiatočný kapitál 500 €. Zvyšok musí získať od vkladateľov. Bankár si bude musieť stanoviť ceny, ktoré bude vyplácať vkladateľom a ktoré bude dostávať od dlžníkov. Nechajte žiakov, nech sami prídu na to, ako nastaviť cenu, trochu im však pomôžte. Keďže budú medzi sebou súperiť, budú sa snažiť simulovať trh. Vyhráva ten bankár, ktorý dokáže získať najväčší zisk.

Zisk bankára = úroky z úverov – úroky z vkladov

Bankár si bude musieť viesť záznamy vkladov a úverov. Môže použiť nami vytvorený formát alebo si vytvorí svoj vlastný.

Na nasledujúcej strane nájdete „Výkaz banky“, ktorý budú používať bankári.

VÝKAZ BANKY

VKLADY		ÚVERY	
č. Meno vkladateľa	Suma	č. Meno dlžníka	Suma
Počiatočný vklad	500 €		
Pr. Ferko.	100 €	Pr. Janko	200 €
Úrok:	- 10 €	Úrok:	+ 25 €
1. Úrok:		1. Úrok:	
2. Úrok:		2. Úrok:	
3. Úrok:		3. Úrok:	
4. Úrok:		4. Úrok:	
5. Úrok:		5. Úrok:	
Súčet vkladov:	<input type="text"/>	Súčet úverov:	<input type="text"/>
Vyplatené na úrokoch celkom:	<input type="text"/>	Prijaté na úrokoch celkom:	<input type="text"/>